

потерпілій стороні, та інших можливих заходів, які сприятимуть відновленню того стану потерпілої особи, який існував до порушення. Тут важливо зазначити, що необхідно окремо приділити увагу не тільки пошуку винного, та його засудження, але й потерпілій стороні, як особи, чий природні права, недоторканість та честь були порушені. Реалізувати всі необхідні законодавчо закріплені засоби захисту порушених прав потерпілої сторони, відновити ті гарантовані державою права (за статтею 3 Конституції), що належать особі від народження.

ПРАВОВА ПРИРОДА БЕЗДОКУМЕНТАРНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Скляренко Т.А.

*студентка 6 курсу юридичного
факультету Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна
e-mail: tatyana_sklyarenko@bk.ru*

Ключові слова: цінний папір, річ, бездокументрана форма цінних паперів

На сьогодні не існує єдиного погляду вчених на правову природу бездокументарного цінного паперу. Враховуючи те, що цінні папери виникли внаслідок розвитку товарно-грошових відносин саме в паперовій формі (як документ, що засвідчував право вимоги певних майнових прав), то відповідно у XIX столітті було сформовано уявлення про цінні папери як про документи, що посвідчують майнові права, реалізація яких можлива лише шляхом пред'явлення цього документа.

Таке уявлення оформилось з часом у концепцію класичної теорії права цінних паперів, а її яскравими представниками стали такі відомі науковці-цивілісти - Савін'ї, Дан, Хофманн, Бруннер, Н.О. Нерсесов, Г.Ф. Шершеневич, М.М. Агарков, О.А. Красавчиков, В.Ф. Маслов, А.А. Пушкін, інші.

Однак на сьогодні дана концепція вже не задовольняє сучасні умови існування цінних паперів, адже на фондовому ринку з'явилися без документарні цінні папери, тобто здійснення випуску цінних паперів у формі електронних записів з відмовою від паперової форми документа. Оскільки при бездокументарному цінному папері не існує його документарного аналогу, то постає питання про правову природу вказаного електронного запису. Чи можна поширювати на нього правовий режим речі та які проблемні питання постають при цьому?

Стосовно правової природи бездокументарних цінних паперів в науці оформилось два підходи.

Перший обґрунтовує необхідність зачислення електронних записів до цінних паперів у класичному розумінні цього поняття з подальшим поширенням на них режиму речі. Зокрема таку точку зору обстоюють такі науковці як Є. Демушкіна, Д.В. Мурзін, Л. Добриніна, Д. Степанов, Г.Н. Шевченко, М. Крилова.

Зокрема Д.В. Мурзін, визначає цінний папір як безтілесну річ. Він також зазначає про подвійний правовий характер цінного паперу, який є зобов'язальним договірним правом, яке регулюється нормами речового права [5, с. 79]. Л.Добриніна зазначає, що бездокументарними цінними паперами є інформація про права, засвідчені іменним або ордерним цінним папером, зафіксована (з допомогою засобів електронно-обчислювальної техніки) на специфічному матеріальному носії, легальним утримувачем якого є особа, яка одержала в установленому порядку спеціальну ліцензію [4, с. 72].

Другий підхід визнає бездокументарні цінні папери зовсім новим інститутом, що є відмінним від класичного уявлення про цінний папір та наголошує про необхідність законодавчого закріплення даного інституту. Серед учених, що у своїх працях розкривають

даний підхід слід зазначити таких науковців як В.А. Белов, Є.О. Суханов, Є.А. Крашенінніков, Є.Ю. Трегубенко, Ф.С. Карагусов. Наприклад, Суханов Є.А. – російський цивіліст, виходить з норми Цивільного кодексу Російської Федерації, яка закріплює, що цінний папір – це річ (ст. 128 ЦК РФ) і документ (п. 1 ст. 142 ЦК РФ). Звідси він робить висновок про те, що документований цінний папір – це річ, що відноситься до рухомих речей. В той же час цінні папери в бездокументарній формі – це спосіб фіксації прав і до них слід застосовувати категорії зобов'язального права. [6, с. 5] Одним з противників віднесення бездокументарних цінних паперів до об'єктів цивільних правовідносин є В.А. Белов, який стверджує, що під цінними паперами як об'єктами цивільних правовідносин необхідно розуміти лише документи, а не вміщені в них суб'єктивні цивільні права. [3, с. 23].

Слід погодитись з Д. Мурзіним, який висуває своє уявлення про причини такого становища у сучасній цивілістиці континентального права. Так він говорить про те, що не зроблена свого часу рецепція інституту безтілесних речей з римського права привела до того, що континентальна юриспруденція вимушена в муках народжувати концепцію безтілесних речей. Римські юристи поділяли всі речі, як відомо, на *res corporales* і *res incorporales*. *Res corporales* – матеріальні предмети зовнішнього світу, до яких можливо було доторкнутись. Напротивагу цьому *res incorporales* – всі майнові права, за виключенням права власності, оскільки останнє ототожнювалось з самим об'єктом цього права. [7, с. 15] Саме на підставі такого підходу римського права деякі сучасні цивілісти пропонують вирішувати питання про правову природу бездокументарних цінних паперів. Мета такого підходу – закріпити на рівні доктринального розуміння уявлення про цінний папір та його правову природу. І в такій концепції цінний папір уявляється як річ, що не має матеріального вираження, а самій паперовій формі, тобто документу, відводиться функціональне значення, а не провідної ознаки цінного паперу. Чи набуде дана концепція закріплення та подальшого становлення сказати доволі важко, адже вона не відповідає позитивістському підходу до розуміння правових явищ, що в свою чергу виключає існування безтілесних речей.

Аналіз законодавства України стосовно місця бездокументарних цінних паперів дає однозначний висновок про те, що законодавець не робить відмінності між останніми та «документарними» цінними паперами.

Так ч. 2 статті 20 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлює, що акції товариств існують виключно в бездокументарній формі. Тобто бездокументарність визначена лише як форма цінного паперу [1].

Виходячи зі змісту ст. 13 Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10 грудня 1997 року для укладання на фондовій біржі чи на організаційно оформленому позабіржовому ринку договорів щодо цінних паперів, які було випущено у «документарній» формі, цінні папери мають бути знерухомлені.

Після переведення цінних паперів у бездокументарну форму права власності на цінні папери посвідчуються на рахунках у цінних паперах, записи на яких є повним замінником паперового носія. Зміна інформації на рахунку у цінних паперах тягне за собою передачу або обмеження прав за цінними паперами при бездокументарній формі їхнього існування.

Саме тому, на мою думку, бездокументарні та документарні цінні папери – дві форми вираження однієї правової сутності. Обидві ці форми виражають певний обсяг майнових прав, що ними закріплюються. Бездокументарні цінні папери – це наслідок розвитку сучасних технологій, нова форма фіксації прав, що заради мобільності обігу цінних паперів виникла на запити сучасного суспільства. Саме тому встановлювати для бездокументарних цінних паперів окремий правовий режим є недоречним та зайвим.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Жилінкова О.В.

Література:

1. Закон України «Про акціонерні товариства» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, N 50-51, ст.384) 17 вересня 2008 року N 514-VI;
2. Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 15, ст.67) 10 грудня 1997 року N 710/97-ВР;
3. Белов В.А. Юридическая природа бездокументарных ценных бумаг и безналичных денежных средств// Рынок ценных бумаг. – 1997. №5. С.23–26.
4. Добрынина Л. Понятие и признаки бездокументарных ценных бумаг// Хозяйство и право. – 1999. – №6. С.49–52
5. Мурзин Д.В. Ценные бумаги- бестелесные вещи. Правовые проблемы современной теории ценных бумаг. – М: Статут, 1998. – 176 с
6. Суханов Е.А. Вступительная статья к книге В.А. Белова "Ценные бумаги в российском гражданском праве" / Под ред. проф. Е.А. Суханова. М.: Учебно - консультационный центр "ЮрИнфор", 1996. С. 5.
7. Система римского права. Г.Ф. Дормидонтов (Заслуж. проф. Императорского Казанского Университета). Общая часть. – Казань, 1910. // Allpravo.Ru – 2005 г.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ РЕЖИМИ ТА ПРОВАДЖЕННЯ В ЮРИДИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Слинько Дмитро Вікторович
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
факультету з підготовки слідчих,
Харківський національний
університету внутрішніх справ*

Під процесуальним режимом розуміють функціональну характеристику права, особливий порядок правового регулювання, що створює певну ступінь сприяння чи несприяння задоволення інтересів суб'єктів. Між тим, набувши значного розповсюдження в праві, законодавстві, наукових дослідженнях, затвердившись в якості нової правової категорії, поняття правового режиму досить рідко застосовується відносно характеристики процесу. Дана категорія використовується в галузевому значенні, іноді розглядається як складова правового режиму в цілому, оскільки обмеження і стимули в правовому режимі часто мають процесуальний характер, питання про її повноцінність навіть розглядалося на загальнотеоретичному рівні.

В.М. Горшенев вважав процесуальний режим складним комплексним структурним утворенням, конструкція якого поєднує принципи процесу, гарантії їх дотримання, а також засоби та способи реалізації принципів. За його думкою, оскільки проблема процесуального режиму порівняно недавно з'явилася в полі зору юридичної науки, вона не тільки недостатньо розроблена, але й ще не має своєї понятійної визначеності. Так, одні вчені традиційно розглядають структуру (правових форм діяльності) виключно в площині проваджень і стадій. Інші, що визнають процесуальний режим елементом процесуальної форми, вважають його або обов'язковим елементом структури юридичних процесів, або додатковим чи факультативним.

М.М. Вопленко розглядає поняття процесуального режиму як сукупність процесуальних норм, принципів та гарантій, що характеризують засоби і способи здійснення діяльності, хоча й визнає певну недосконалість визначення. Крім того, справедливо відзначаючи відсутність теоретичних досліджень процесуальних режимів, він оцінює дану категорію як таку, що пов'язана та залежить від категорії «правозастосовне провадження», оскільки їх категоріальна пов'язаність обумовлена реальною залежністю між порядком